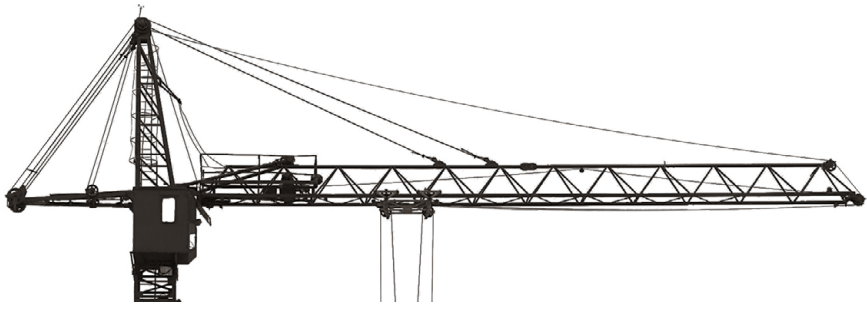
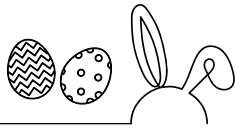

Nr. 1 - 2026 • 22. årgang • Returadresse: Møllergata 24 • 0179 Oslo

BYGNINGSARBEIDEREN

**Seier for
ordna forhold!**

side 14

Krise i byggenæringen side 3 | Sosial boligbygging i New York side 6 | Tariffoppgjøret side 10
Fagbrevfabrikken side 12 | Nasjonalt charter for lærlinger side 17

Leder

Harald Braathen

Leder Fellesforbundet avd 600
Bygningsarbeidernes Fagforening

Det er kraft i en fane!

På Trondheimskonferansen i januar i år fortalte to tillitsvalgte om den tøffe kampen de har stått i etter at arbeidsgiver har forsøkt å fjerne de fra jobben. Felles for begge var at de hadde henta mye styrke for å stå i situasjonen fra de fanemarkeringene som ble avholdt. Ingen av dem trodde de hadde klart dette uten den støtten og samholdet det er i slike markeringer. Fanemarkeringene viser så tydelig den krafta vi har når vi står sammen med våre kamerater i solidaritet og felleskap. Vi deltar med Fana på mange forskjellige arrangementer, i år har vi vært i Sverige for å støtte våre kamerater som streiker mot Tesla, i Strasbourg for å demonstrere mot lange UE-kjeder, på Høyres landsmøte på Gardermoen for å forsvare sykelønnsordninga, den internasjonale kvinnedagen 8. mars og demonstrasjoner for Ukraina, Palestina og kurderne. Siden vi er mye på reisefot med fana har vi nå fått en egen reisefane og en kopifane. Kopifana pynter også opp kontoret i Drammen. I fjor var vi ute med fana på 30 forskjellige demonstrasjoner!

Det er viktig at vi viser at vi står sammen fagforeningskamerater når de tar kampen mot egen arbeidsgiver. Rett etter nyttår gikk mekanikerne i MAN Truck & Bus i Trondheim ut i gå sakte aksjon (dagsing) for å få bedre lønns og arbeidsvilkår, styret i foreninga har bevilget 10 000,- kr til dette og skrevet en støtteuttalelse. Det betyr mye for de som står i kampen og bidrar til at det blir lettere for de

å stå i det, og aksjonen blir forhåpentligvis kronet med seier. Jeg oppfordrer alle til å gi til spleisen Fellesforbundet avd 12 har oppretta og å skrive noen støttende ord der.

Tariffoppgjøret står for døra og vi har sendt inn mange gode forslag etter diskusjoner og forslag fra våre klubber. I år er det forskuttering av sykepenger fra arbeidsgiver som er hovedkravet. Det er et viktig krav som sikrer inntekt slik at man ikke må vente i uker og i verste fall måneder på saksbehandling hos NAV før man får penger. Forbundsleder Christian Justnes og LO leder Kine Asper Vistnes har vært krystallklare på at dette er et krav som vi går til streik på hvis det ikke blir innfridd. Derfor er det viktig at vi står sammen og eventuelt gjennomfører en godt organisert streik. Da må dere i klubbene våre gi klar beskjed til arbeidsgiverne deres om at vi ikke gir oss før vi har fått det vi krever og bruke de malene vi har sendt ut til klubbene for å bli enig med bedriftene om hvordan dere sammen skal forholde dere til streiken. Vi må vise arbeidsgiverne at dette kravet er så viktig for oss at de skjønner at her må de gi oss det vi krever! Den underskriftskampanjen som pågår nå for å få arbeidsgiverne til å forskuttere sykepenger er det derfor viktig at så mange som mulig skriver under på! Samhold gir styrke – sterkere sammen!

God påske

Konfliktstøtte

Hvis det blir konflikt ved tariffoppgjøret vil medlemmene få økonomisk støtte fra Fellesforbundet.

Forbundsstyret har vedtatt at konfliktstøtta er på 6653,- kr per uke.

Aleneforeldre som er i streik får en ekstra stønad på kr 500,- per barn per uke.

Medlemmer som ikke er tatt ut i streik, men som allikevel blir permittert på grunn av konflikten har rett til konfliktstønad. Forutsetningen er at de ikke mottar dagpenger.

For å få støtte må du ha vært medlem i minst to uker. For de som går inn igjen etter å ha vært utmeldt er fristen 12 uker.

Flere fagforeninger og klubber gir støtte utover dette.

KONTAKTINFORMASJON:

Fellesforbundet Avdeling 1 Oslo
Akershus
Nannestadgata 2b, 2000 Lillestrøm
Telefon: 23 06 18 90, Telefaks: 23 06 18 91
E-post: avd001@fellesforbundet.org
hjemmeside:
www.fellesforbundet.no/avd001
Kontortid: 08.00-15.30,
sommertid kl. 08.00-15.00
Leder: Diyar Hakki

Fellesforbundet avdeling 601
Tømrer og Byggfagforeningen
Østre Aker vei 24, 0581 Oslo

Telefon: 22 99 28 70, Telefaks: 22 99 28 71
E-post: post@byggfag.org
http://www.byggfag.org
Kontortid: M-T: 08.00-15.30, F: til 13.30
Leder: Geir Olsen

Fellesforbundet avd 600
Bygningsarbeidernes fagforening
Møllergata 24, 0179 Oslo
Telefon: 22 99 47 40
e-post: post@byggningsarbeider.no
Hjemmeside: www.bygningsarbeider.no
Kontortid: Mandag-fredag 08.00-15.30
Leder: Harald Braathen

Vi tar gjerne i mot innlegg. Stoff må være undertegnet med navn, og artikkelen bør ikke være lenger enn en A4 side. (maskinskrevet). Vi tillater oss å rette opp skrivefeil før stoffet trykkes.

Redaksjonen: Petter Vellesen, Geir Olsen, Ken Gordon Solfjeld, Oskar E Lindø Vidar Bratberg og Rune Ask.
Trykk: Nr1 Trykk as

Forsidebilde:
Kampen mot bemanningsselskapene er internasjonal og EFBWW – det europeiske bygningsarbeiderforbundet – går inn for å forby byråene ved utstasjonering. Her viser belgiske kamerater at de støtter kravet!

Foto: Petter Vellesen

Innlegg:

Krise i bygge- næringen

.....
Gunnar Lindstad har vært konserntillitsvalgt
Ø.M.Fjeld AS i 21 år.

Tekst: Gunnar J. Lindstad

Jeg har nå lagt bak meg 48 år i byggebransjen (inkl. 1 år på yrkesskole), og har vært med på flere nedturer – bråstopp – og heldigvis oppturer.

De siste årene har jeg jobbet som konserntillitsvalgt i den bedrift jeg nå har jobbet i de siste 21 år.

Men dagens situasjon er merkbart smertefull, og det er mangel på handlekraft hos våre myndigheter.

En ting er dagens permitteringsregler som har en begrensning på 26 uker, mens byggenæringen har i lengre tid bedt om at den utvides midlertidig til 52 uker.

Men siden resten av AS Norge går så bra – er det ingen vilje til å utvide dagens grense på 26 uker.

Som tillitsvalgt er det særdeles vondt å delta i nedbemanning og permitteringer av kollegaer man har jobbet sammen med, skulder ved skulder i all slags vær.

For en tid tilbake var jeg veldig berørt over å være med å «dele ut» en av de vondeste julegavene man kan være mottager av.

Men selvsagt er det mest smertefullt for de som blir rammet.

Norge har et betydelig etterslep av vedlikehold av helsebygg og skolebygg.

Med så mange bygningsarbeidere uten jobb, er det nærmest uforståelig at våre myndigheter ikke vedtar vedlikehold av våre skole- og helsebygg.

Jeg kjenner ikke inngående alle bedrifter i byggenæringen, men de fleste bedrifter hadde tatt oppdrag med en fast pris for å holde hjulene i gang fremfor å nedbemanne.

Dette grepet ble gjort på begynnelsen av 90-tallet av myndighetene.

Og i Norge har man et godt samarbeid mellom partene i byggenæringen, og begge parter er særdeles dyktige til å samarbeide om gode løsninger.

NHO Byggenæringen opplyser om at det har forsvunnet over 20 000 fagarbeidere i byggenæringen i Norge de siste årene.

Det er satt i gang færre nybygde boliger, på nivå med boligbyggingen under 2. verdenskrig...

Aktiviteten i byggenæringen har gått ned med 67 milliarder de siste årene.

Renten og økte materialpriser er medvirkende årsaker til mindre aktivitet, men 33 prosent av byggekostnadene kommer fra myndighetskrav.

Den totale prisen for boligkjøpere i Oslo inkluderer bygging av sykkelvei, fortau, parker og rundkjøringer. Kilde: NHO Byggenæringen.

Oslo Bygningsarbeiderforening opplyser om at flere bedrifter på Østlandet nå må permittere lærlinger, på grunn av manglende oppdrag.

Vi opplever en særdeles alvorlig situasjon for byggenæringen, og det er et skrikende behov av tiltak for å holde byggenæringen fortsatt levende.

Og som jeg tidligere har nevnt, er både NHO Byggenæringen og Fellesforbundet meget gode parter, som myndighetene bør låne øre til før det er for sent.

Ny organisasjons- arbeider i foreningen

René Myhren har begynt i jobben som organisasjonsarbeider.

Det er ikke mer enn en drøy uke siden vi kunne offentliggjøre på Facebook at René Myhren hadde underskrevet arbeidskontrakt som organisasjonsarbeider i Fellesforbundets avd 600 Bygningsarbeidernes fagforening. Vi skrev da at René ville begynne i stillingen så snart han hadde ordnet seg med sin arbeidsgiver. René må ha hatt en medgjørlig arbeidsgiver, og samtidig viser det at det er rolige tider i bransjen, for han fikk «gå» nærmest på dagen, og i dag er han på plass og ordner seg med kontorplass og arbeidsutstyr.

René er murer og var tillitsvalgt i murerfirmaet Fjeldheim & Knudsen. Når de fusjonerte med Mjøndalen Mur & Puss fulgte han med, og ble tillitsvalgt i Mjøndalen også. Det er altså en mann med lang erfaring som tillitsvalgt vi har ansatt. Før han kom til foreningen jobbet han hos Anleggs-gartner Øst.

René er ansatt som organisasjonsarbeider, en stilling med mange arbeidsområder, men han kommer til å jobbe mye med oppsøkende virksomhet, til å begynne med kanskje særlig overfor murerbransjen, naturlig nok. «Dette blir nytt og spennende», sier han.

René fyller 30 år nå i februar. Han bor i Hof i Vestfold og har samboer og to barn.

Velkommen til oss, René!

Regjeringa må levere en redningspakke for Norges største fastlandsnæring – og det haster!

Norge står i en av de mest alvorlige situasjonene for byggenæringen på flere tiår. Aktiviteten har falt med 70 milliarder kroner siden 2022, boligbyggingen er på historisk lavmål, konkurstallene er høye og sysselsettingen faller.

Av Joachim Espe,
forbundssekretær i Fellesforbundet

Samtidig er noen av regjeringens overordna mål:

- å bygge 130 000 boliger innen 2030
- utdanne flere fagarbeidere
- få flere (unge) i arbeid

Da er det et paradoks at ikke hele verktøykassa tas i bruk for å få fart i aktiviteten i Norges største fastlandsnæring. Hvis vi ikke nå klarer å få i gang aktiviteten, og ta vare på den kompetansen som er i næringa i dag, så fryk-

ter vi at konsekvensene vil bli en strukturendring i bransjen, der vi i økende grad må slite med mer import av arbeidskraft, sosial dumping og useriøsitet, når byggeaktiviteten igjen tar seg opp, som vi vet vil skje.

Vi ser allerede nå tendensene til denne strukturendringen når store offentlige prosjekter som Aker sykehus bygges uten norske fagarbeidere og lærlinger, samtidig som store bedrifter med flere hundre lærlinger fra vide-regående, presses ut av anbudskonkurransen og må permittere og gå til oppsigelser.

Et helt nødvendig strakstiltak vil derfor være å utvide permitteringsreglene fra 26 til

52 uker, sånn at bedriftene som ser lyset i tunellen kan slippe å gå til oppsigelser. Og dette må kombineres med muligheten til å ta kurs og kompetanseheving, mens en er permittert. Dette vil beholde og styrke fagkompetansen i næringen, i stedet for at den forsvinner.

Konsekvensene av krisa merkes overalt: boliger uteblir, kommuner utsetter nødvendige prosjekter, bedrifter permitterer – og en hel generasjon lærlinger og fagarbeidere står i fare for å miste fotfeste i faget. Dette er alvorlig for bygningsarbeidere, for næringa og for boligpolitikken.

«Bygningsarbeidere har alltid vært avgjørende for å flytte politikken. Det må vi være igjen nå.»

Byggebehovet øker – byggingen faller

Tre år på rad har Finansdepartementet bommet grovt på boligprognosene. Mens departementet har forventet vekst, har byggenæringen opplevd dramatisk fall. Norge ligger nå 45 prosent bak sitt eget mål om 130 000 nye boliger innen 2030.

Skal Finansdepartementets anslag slå til må virkemidlene på plass, og her må Husbanken styrkes kraftig og få en langt viktigere rolle i boligbyggingen. En kraftig økning av Husbankens låneramme er en «no brainer» da dette er lån med svært lav risiko og ikke en ekstra kostnad, og det skaper rask aktivitet i boligbyggingen.

Boligmangelen driver høye boligpriser ytterligere opp, og det er med på å svekke fastlandsøkonomien, arbeidskraftmobiliteten og utviklingen i distriktene.

Bak tallene står virkelige mennesker, våre medlemmer. Fagarbeidere presses ut av boligmarkedet i byene de selv bygger. Unge på vei inn i byggebransjen får ikke læreplass eller jobb, selv om landet trenger flere fagarbeidere enn noen gang.

Rekordmange fagarbeidere – men for få læreplasser og for lite arbeid

I 2024/25 ble det avlagt 30 800 fag- og svennebrev – ny rekord. Over halvparten av ungdom velger yrkesfag. Dette er en stor mulighet for Norge, men bare dersom vi faktisk har lærlingeplasser og arbeid til dem. Utviklingen går i motsatt retning. Norske lærebedrifter taper anbud mot løsninger der lærlinger ikke prioriteres. Det skjer til og med i store offentlige prosjekter.

Det er meningsløst at staten på den ene siden krever flere fagarbeidere, og på den andre siden kjøper inn tjenester som ikke gir rom for opplæring.

Lærlingkravet på minst 10 prosent av timeverket i offentlige kontrakter gjelder fra 2025. Men regelverk uten reell oppfølging fungerer ikke. Lærlingkravet er innført for å styrke etterspørselen etter lærlinger og sikre lærlingplasser, denne intensjonen må ligge til grunn når offentlige byggherrer vurderer anbudene i anskaffelsesprosessen.

I den situasjonen byggenæringen står i nå har partene (Fellesforbundet og NHO Byggenæringen) gått sammen om en redningspakke med en rekke konkrete tiltak, som vi forventer at regjeringa stiller opp med.

Boligbygging og kompetansebygging er to sider av samme oppdrag. Uten arbeid i dag, ingen fagarbeidere i morgen.

Fellesforbundet og NHO Byggenæringen står samlet om en tiltakspakke som kan settes i gang umiddelbart:

- Øk Husbankens låneramme
- Utvid permitteringsregelverket
- Gjeninnfør tilskudd til utleieboliger
- Sats på eldre- og trygghetsboliger, inkludert momsfritak
- Innfør rentekompensasjonsordning for kommunale investeringer
- Bygg flere studentboliger, åpne for flere aktører
- Prisjuster lærlingtilskuddet
- Styrk bransjeprogrammet for kompetanse
- Opprett nasjonal pott for små håndverksfag
- Prioriter energieffektivisering
- Standardiser klima- og miljøkrav i offentlige anbud

Dette er tiltak som gir arbeid, kompetanse og boliger – ikke om fem år, men nå.

Bygningsarbeidere har alltid vært avgjørende for å flytte politikken. Det må vi være igjen nå.

Norge trenger boliger, kompetanse og seriøse vilkår i byggenæringen. Det haster.

Den nye eier Jan Erik Mikalsen og leder i BVI72 AS, Helge Breistein tar hverandre i handa for en god handel.

Buskerudveien 72 er solgt

Tekst: Helge Breistein

Foreningens Bygg i Drammen – Buskerudveien 72 er nå solgt.

Eiendommen var registrert som et aksjeselskap, BVI72 AS, og er solgt i sin helhet som det. Eiendommen besto av møtelokaler og kontorer og var på 750m2, med egen parkering på eiet tomt.

Eiendommen ble kjøpt i 2018 av tidligere avd 614, som nå er en del av avd 600. Fra 1.1.2024 er jo avdelingene 614 og 600 slått sammen til en avdeling. Avdelingsdelen i Drammen holder nå til i Engene 18, sentralt i Drammen.

Nye eiere er Bemik Holdning AS, som har kjøpt Aksjeselskapet BVI72 AS.

Eiendommen ble overdratt 1.12.2025.

Sosial boligbygging i New York

.....
Cooperative Village på Manhattan ble oppført av tekstilarbeidernes fagforbund i 1930. I området var det fire kooperative komplekser med 4500 innbyggere.

Tekst: Petter Vellesen

Når vi tenker på USA er vel ikke akkurat fellesskapsløsninger et ord som detter ned i hodet. Vi ser vel heller på landet som et eldorado for privatisering og individuelle løsninger på alle livets områder, også i boligpolitikken.

Men det har ikke alltid vært slik. I mange tiår var det stor satsing på offentlig styrt boligbygging og kooperative, nabolagsbaserte utviklingsprosjekter blomstret opp over hele landet. Mange steder, kanskje først og fremst i New York City, var det fagforeningene som sto i spissen for den sosiale boligbygginga. Den dag i dag står dette som et holdbart bevis på den fagforeningsmakta som en gang fantes over dammen.

Mellom 1927 og 1974 bygde fagforeningene i New York 41 453 kooperative leiligheter i fire av de fem bydelene. Disse var fordelt på 21 boligkomplekser, fra små enheter på 157 leiligheter til gigantiske prosjekter på mer enn 15000 (Co-op City i Bronx). Det var flere fagforeninger som var byggherrer, bekledningsarbeidere, slaktere, elektrikere, typografer og sykepleiere for å nevne noen.

Modellen fikk de fra europeiske immigrantmiljøer, for eksempel finske snekkere som bygde USAs første kooperative boliger i Brooklyn fra 1916 og utover, og etter hvert tok østeuropeiske jøder over ideen og bygde kooperativer i Bronx. Fagforeningene så den sosiale boligbygginga som et svar på flere spørsmål. Ikke bare ga de medlemmene husrom i en by hvor boforholdene var grusomme og prisene høye, de pekte også framover mot et annerledes samfunn. Dette er tidas tanker, som vi finner igjen flere steder, både i Wien og i Oslo, for den saks skyld. Disse boligene er bygd i en standard, både inne og utomhus som ellers bare var oppnåelig for de øverste klassene, og i mange av prosjektene har man felles tjenester som bibliotek, samvirkelag og skolebusser.

Det siste kooperative fagforeningsprosjektet ble bygd på 1970-tallet, og det var flere grunner til at virksomheten stoppet opp. Både eksplosive tomtepriser og material- og byggekostnader må ta sin del av skylda, i likhet med et lovverk som la begrensninger på finansieringsmodellen. De fleste av disse hindrene er der fortsatt, for så vidt, men det er allikevel mange grunner til å se på denne modellen igjen. For det første står mer enn 800 000 newyork-ere i fare for å bli kastet ut av leilighetene sine. Mens både arbeidsløsheten og levekostnadene stiger legger de store eiendomsselskapene seg i startgropa for å grabbe til seg enda større del av boligkaka. Nettopp i en slik situasjon er det viktig å ha en offensiv politikk for at New Yorks arbeidere skal kunne ha råd til å bo i byen uten å være i en så sårbar situasjon som nå. Byens nye borgermester, Zhoran Mamdani, gikk til valg på nettopp dette: å bygge titusener av nye leiligheter. I New York ga de nettopp tillatelse til å bygge et casino på en nedlagt golfbane. Hvis gambling kan erstatte golf, hvorfor kan ikke sosial boligbygging gjøre det?

Kilder: Jacobin, The Independent

God hjelp fra NAV og Fretex

Tekst og foto: Rune Ask

Emil jobber som murer i Mjøndalen mur og puss. De siste årene har han også vært klubb-tillitsvalgt i bedriften. Han avla svenneprøven i 2020.

På grunn av helseutfordringer har Emil innsett at han må ta noen grep.

– Hva slags grep, Emil?

– Arbeidsbelastningen i mureryrket ble dessverre for utfordrende over tid, å måtte gjennom flere års dialog med helsevesenet finne meg noe mindre krevende både psykisk og fysisk. Det er med tungt hjerte for meg å legge murskjeen på hylla.

– Det er selvfølgelig ikke noe gøy, Emil.

Hva skjer videre?

– Etter henvisning fra min saksbehandler hos Nav, ble jeg bedt om å kontakte Fretex

Jobb. Videre prosess nå etter dialog med Fretex Jobb, er å se på jobbmarkedet etter stillingsmuligheter innenfor lager, og å fremvise dette for min rådgiver/saksbehandler i Fretex på neste møtet der denne uken. Deretter vil rådgiver ta kontakt med disse bedriftene på mine vegne, slik at ting går riktig for seg i NAV/Fretex systemet deres. Hvis bedriften jeg blir utplassert hos er fornøyd med min innsats etter for eksempel 2 ukers prøvetid, er det mulighet for kontrakt og fast stilling der videre så lenge begge parter er fornøyd. Fretex Jobb, gjør en utmerket jobb, og jeg er veldig positiv til den jobben de gjør.

Fretex jobb er en spesialist på å hjelpe folk inn i jobb. De jobber kun på oppdrag via NAV, så det er ikke mulig å kontakte dem direkte. Jeg er kjempefornøyd både med opplevelsen hos NAV og Fretex jobb.

Vi takker for praten og ønsker Emil lykke til videre.

Emil Ula er veldig positiv til den støtten han har fått av NAV og Fretex Jobb.

Tømrere • Snekkere • Taktekkere • Blikkenslagere • Glassmestersvenner • Montører

TØMRER OG BYGGFAG FORENINGEN

ÅRSMØTE 2026

Onsdag 29. April Kl. 1700.
Østre Aker vei 24

Saksliste for årsmøte

1. Konstituering
2. Beretninger 2025.
3. Regnskap 2025 og Budsjett 2026
4. Bevilgninger.
5. 1.mai.
6. Innkomne forslag.
7. Valg.
8. Godkjenning protokoll.

Frist for innkomne forslag
13. April.

Frist for innkomne forslag i
henhold til §3.4.1.1 i FF vedtekter
17. Mars

Forslag sendes til:
geir.olsen@fellesforbundet.org

Påmelding for matservering innen
15. april sendes til:

Tlf. 22 99 28 70 eller
E-post: lene@byggfag.org

Østre Aker vei
24 0581 Oslo
Telefon: 22 99 28 70
E-post: post@byggfag.org
www.byggfag.org

Åpningstider:
Mandag - torsdag
kl. 8.00 - 15.30
15. mai - 15. sept.
kl. 8.00 - 15.00
Fredager
kl. 8.00 - 13.30

Vi inviterer til felles

1. maifrokost

for alle medlemmer av Fellesforbundets
Oslo-avdelinger

Sted: Arrangeres i The HUB,
The HUB Clarion hotell, Biskop Gunnerusgate 3
Sal Jernbanetorget

Tid: Frokostoppstart er kl. 09.00 og varer utover formiddagen.

Appell: Appeller ved LO-leder Kine Asper og generalsekretær
i Norsk Folkehjelp, Raymond Johansen

Musikk: Musikk ved Tove Bøygard

Arrangementet på Youngstorget begynner kl 11.40.

Delta lokalt dersom du ikke er i Oslo på 1.maidagen

«Full seier til vårt medlem!»

Når arbeidsgiver bestrider sykemelding

Tekst og foto: Helge Breistein

Vi har de senere år sett en stor økning i bruk av at arbeidsgivere bestrider sykemelding. Dette får store konsekvenser for den enkelte, da NAV ofte støtter dette. Videre er saksbehandlingen hos NAV lang. Det betyr at våre medlemmer er uten inntekt et helt år, før de eventuelt kan søke om arbeidsavklaringspenger som er på 66% av inntekten. I mellomtiden må de søke om sosialhjelp. De fleste skjønner hvor tragisk dette kan være for det enkelte medlem.

Tidligere avd 614, nå avd 600, fikk en slik sak, da et medlem hos oss, Valentin, ble sykemeldt 1.november 2021. Han ble sykemeldt på grunn av langvarig problem med nakke, grunnet tungt arbeid med bla sandblåsing hos sin arbeidsgiver Polygon AS. Han ventet på operasjon hos Rikshospitalet for å implementere 3 metallskiver i nakken. Dette er en meget komplisert operasjon, med en viss usikkerhet om endelig resultat.

Her er vi hjemme hos en fornøyd Valentin med sin saksbehandler Helge.

Valentin hadde tidligere hatt flere sykemeldinger, men kun i forbindelse med en operasjon og rehabilitering i etterkant. Han har aldri brukt egenmeldinger, kun sykemelding i fra fastlegen. Valentin tok raskt kontakt med foreningen, som har bistått han i saken.

Helge Breistein har vært saksbehandler i saken og har holdt kontakten med vårt medlem. Den ble anket i alle ledd og gikk til Trygderetten i 2024. Vi tapte i alle instanser. NAV godtok heller ikke brev fra legene som skrev at «vi opererer ikke friske folk på Rikshospitalet».

Mange ville nok gitt opp her, men foreningen og forbundet følger opp medlemmene. Vi har her ikke ramset opp alle de nesten månedlige og i perioder ukentlige henvendelser til NAV. Det kunne vært en sak for seg sjøl, bare trist. I slike saker fungerer ikke NAV!

Saken ble oversendt forbundet og i samarbeid med Jan Hagen hos ADK Sørøst og Advokat Elisabeth Grannes i LO ble saken vurdert og den gikk så til Borgarting Lagmannsrett. Saken var her berammet til 16 og 17 september 2025. Den 22 august 2025 sender så NAV sin advokat i fra Advokatfirmaet Riisa, brev til Borgarting Lagmannsrett, med følgende påstand:

1. Trygderetten si orskurd er ugyldig.
2. Staten v/Arbeids- og velferdsdirektoratet dekkjer sakskostnadene.

Borgarting Lagmannsrett stadfestet dette ved domsslutning 28.8.2025

Det vi si full seier til vårt medlem!

På ny purret vi NAV ukentlig, om når pengene skulle komme. Valentin fikk brev fra NAV 28.11.2025 om at hans sykepengene nå var innvilget. Han fikk utbetalt sykepengene i et par omganger mellom 3 og 8 desember 2025.

Renter for perioden har han ennå ikke fått, her er det **ny laaaaaang** saksbehandling! Foreningen jobber politisk for at vi skal få til en endring i regelverket, slik at vi skal unngå slike saker for framtiden.

Årsmøte

Dato: Onsdag, 29. april 2026 kl. 16.30

Sted: Salongen, Vega Scene
Hausmannsgate 28, 0182 Oslo

Dagsorden for årsmøtet:

1. Åpning og konstituering
2. Årsmelding og regnskap 2025
3. Valg
4. Innkomne forslag
5. Bevilgninger

Det serveres mat fra kl 16:00

Styret

Forslag til årsmøtet må være styret i hende innen 22. april.

Målestatistikken 2025

Den oppgangen vi hadde i målevirksomheten i Oslo i 2024, viste seg dessverre å bare være midlertidig. Oppgangen skyldtes at tømrerne økte bruken ganske markant i 2024. Den økningen er nå borte og tømrerne er tilbake på samme nivå som i 2023.

Tekst: Petter Vellesen

Regner man med samtlige akkordfag er vi nå nede i en akkordbruk på snaue 480 000 timer, og et så lavt volum må vi tilbake til kriseåret 2010 for å finne. Det er fortsatt tømrerfaget som er det største akkordfaget i Oslo og de står alene for litt over 200 000 innmålte timer, men fallet fra i fjor er som sagt stort: De har en nedgang på om lag 155 000 timer. For å si

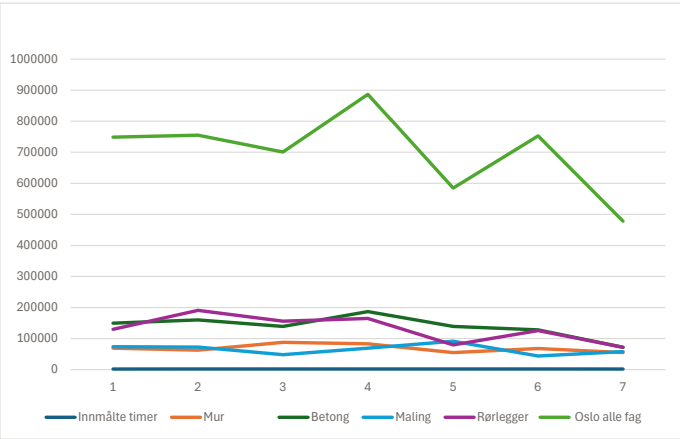
det på en annen måte: Det har vært en nedgang i antall innmålte timer på tømrerfaget på 44%.

Dessverre er ikke tømrerfaget alene om en slik katastrofal nedgang. Betongfaget i Oslo har opplevd et fall på hele 57%! I forfjor ble det målt inn nesten 130 000 timer i dette

faget, i fjor var man nede på 72 000. Rørleggerne har en nedgang på 37%, fra 126 000 timer til 72 000 timer, og murerne har falt fra 68 000 til 55 000 timer. Det er en nedgang på 19%. Det er bare malerne som har klart å holde stand og har økt bruken fra 44 000 til 58 000 timer.

Innmålte timer	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Mur	69 000	63 000	88 000	83 000	55 000	68200	55000
Betong	150 000	160 000	139 000	187 000	139 000	128100	72000
Maling	74 000	73 000	48 500	69 000	91 500	44000	58000
Rørlegger	130 000	191 000	156 000	165 000	79 500	126000	72000
Tømrer	268 000	243 000	248 000	351 000	20 4000	337000	478000
Oslo alle fag	748 500	755 000	701 000	886 500	58 5000	715500	715500

Akkordbruken 2025

Når det gjelder fortjenesten ser det lysere ut. I det store og hele stiger timefortjenesten i akkord jevnt og trutt, med betongfaget på topp. I 2025 brøyt dette faget 400-kroners-grensa i Oslo og endte opp med en gjennomsnittlig fortjeneste på over 425 kroner.

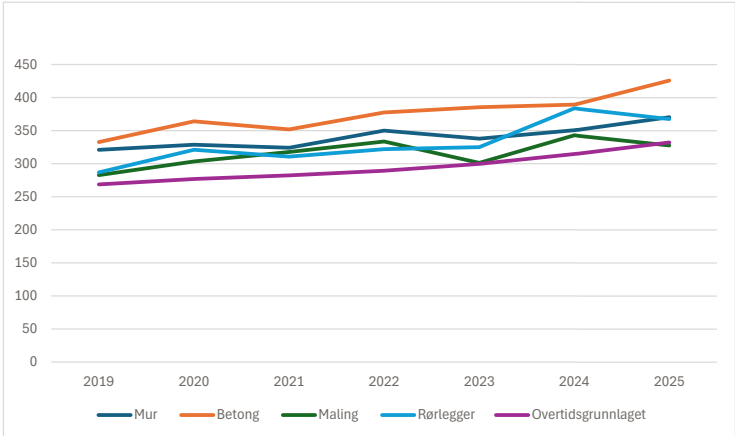
Tømrerfaget ligger rett under 400 kroner, 396 ble oslogjennomsnittet, mens også murerne

har hatt en pen økning. Rørleggerne og malerne har dessverre tjent litt mindre i 2025 enn i året før, men dette ligger nok innenfor det statistiske slingringsmonnet og kan ikke kalles en trend. I forhold til overtidsgrunnlaget, som er det nærmeste vi kommer en slags gjennomsnittslønn i bransjen, ligger akkordlønningene godt over.

På landsbasis er trenden den samme, om ikke verre. For første gang er det målt inn færre enn 2 millioner timer, og det er faktisk godt under 2010-resultatet. Nedgangen gjelder alle fag bortsett fra malerfaget.

Timefortjeneste	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Mur	320,95	328,82	324,21	349,94	337,83	350,65	370,51
Betong	332,68	363,98	351,94	372,37	385,51	389,40	425,98
Maling	282,7	303,28	317,57	333,64	301,1	342,99	327,8
Rørlegger	286,82	321,16	310,8	322,06	325,08	383,83	367,62
Tømrer	355,28	330,57	335,71	350,53	373,59	398,81	332,31
Overtidsgrunnlaget	268,66	276,72	282,25	289,30	299,70	314,69	314,69

Lønnsutviklingen 2025

Haakon Ruud er tømrer og klubbleder i Skanska Bygg Oslo, en av våre største klubber med mer enn 170 medlemmer fordelt på avdelingene 600 og 60.

Dovydas Bagocius er maler i firmaet Sandå AS, et malerfirma som bruker akkordtariffen med relativt godt resultat.

Nora Høyning er kranfører og klubbleder i HENT Oslo, et firma med over 140 medlemmer, svært mange utenlandske. (Foto: Statsbygg)

Tariffoppgjøret

For å få en god bakgrunn i hvordan bygningsarbeiderne tenker rundt tariffoppgjøret ba Bygningsarbeideren en håndfull tillitsvalgte om å være med på liten prat rundt bordet om oppgjøret, som straks er i gang.

Tekst: Petter Vellesen

Vi inviterte to fra entreprenørbransjen, Nora Høyning fra Hent og Haakon Ruud fra Skanska, en rørlegger, Dag Mathiesen fra Assemblin og Dovydas Bagocius fra malerfirmaet Sandå. Geir Olsen fra Tømrer- og Byggfagforeningen deltok fra foreningshold.

– Det er jo et litt spesielt bakteppe ved årets oppgjør. Det er krise i bransjen, og det tenker vi får litt å si for forhandlingskrafta. Hvordan er sysselsettinga i deres bedrifter?

– Vi mangler faktisk folk, sier Nora, vi bruker tre underentreprenører på Aker sykehus, og vi kommer sannsynligvis ikke til å bruke egne betongfolk på Spektrum. Vi trenger flere kranførere også, men for tømrerne ser det litt verre ut akkurat nå. Vi har permitteringsmøter annenhver uke, men vi har klart å unngå permitteringer så langt. Vi har ingen boligproduksjon.

I Assemblin ser det verre ut. – I Drammen er det ti permitterte og i Oslo er det tjue. I Assemblin Ressurs er det nesten femti. Det er ganske heftig, sier Dag. Vi har både bolig, næring og industri – vi tar det vi får, for å si det sånn.

– Vi har hovedsakelig boligprosjekter, sier Dovydas. Vi maler 200 leiligheter for Veidekke på Vollebakk pluss et studentboligprosjekt. Det er bare to store prosjekter oppe og går, og hvis det ikke kommer endringer må vi kanskje permittere.

– Du da, Haakon?

– Vi har ikke så mye bolig, dessverre, vi avsluttet akkurat et prosjekt nå. Vi har ingen permitterte og ikke sendt ut noen varsler ennå, men fram mot ferien er vi kanskje 20-30 overtallige. Vi får noen oppdrag som starter opp, så vi må belage oss på å leie ut til bedrifter i Oslo-avtalen.

Situasjonen er med andre ord ikke særlig lystig, men det er ikke helt svart heller.

– Det gjør det i hvert fall jævlig vanskelig å være tillitsvalgt, sier Dag. Det er vanskelig å kreve store lønnstillegg når man samtidig har permitteringer.

– Men nå kan vi lese at direktørene i byggebransjen de siste fem åra har fått en gjennomsnittlig lønnsvekst på 6,1 prosent. I 2025 fikk de tillegg på 7,2 prosent. Hva syns dere om det?

– Det er frekt som faen, sier Nora. Vi må jo dele på verdiskapningen. – Det absolutte minimum fra vår side må jo være at vi ikke

går ned i lønn, men opprettholder kjøpekrafta, sier Dag.

– Ja, da er vi kommet fram til kravene. De to fagforeningene som er representert her har levert inn noenlunde likelydende krav. Kan dere si noe om hva som er viktigst for dere?

– For oss som har mange utenlandske arbeidere er det utrolig viktig med de kravene som er knytta opp mot språk, sier Nora. – Jeg ønsker meg norskopplæring i arbeidstida. Dovydas er helt enig i dette. – Bedriften ønsker at vi skal ta svenneprøve, men for å få til det må vi ta norskkurs, og da må vi gå etter jobb og betale for det selv. Hvilken motivasjon gir det? – Hvis bedriftene vil ha inn arbeidskraft fra utlandet må det koste dem litt i form av norskopplæring. Dette er kjempeviktig! Og det er viktig for oss at informasjonen er på det språket de snakker. Det er vanskelig for folk å forstå viktigheten av fagforening for eksempel hvis informasjonen bare kommer på norsk. Det er mange som ikke snakker engelsk heller.

– Det er mange huller i AFP som burde vært tetta. Sånn som det er nå er det jævlig urettferdig, sier Haakon, men signalene fra LO er jo at dette ikke blir noe tema i oppgjøret.

Dag Mathiesen er klubblleder for rørleggerne i Assemlin. For tida er han bas på Regjeringskvartalet.

«Det er vanskelig for folk å forstå viktigheten av fagforening for eksempel hvis informasjonen bare kommer på norsk.»

– Er dere enige i at et av hovedkrava våre fortsatt er at minstelønna må opp til 85 prosent av gjennomsnittslønna?

– Jeg støtter det hundre prosent! sier Dag og får støtte av de andre. – For oss betyr det mye, sier Dovydas. – Vi har jo minstelønn som forskudd i akkord, så hvis minstelønna heves vil det slå positivt ut på lommeboka. På mange prosjekter legges det ikke særlig til rette for akkord, så der går vi på dårlig lønn – veldig dårlig! Lønningene går nedover.

– Apropos akkord: Bruken av lønssystemet går jo statistisk nedover. Kan man gjøre noe i lønnsoppgjøret for å rette på dette?

Nora sier at vi må vise at dette er et ledelsesproblem. – Servicekontoret for akkord må vise hvordan akkord kan drives med bedre ledelse. Det er forresten veldig bra at Servicekontoret er blitt en permanent ordning. – Ja, sier Haakon. – Vi har leid ut tømrere til et firma som ikke er vant til å jobbe akkord, og der har Servicekontoret hjulpet til for at dette skal flyte.

– I Fellesoverenskomstens § 2-14 står det at partene vil anbefale de lokale om å gjennomgå grunnlaget for forskuttering av sykepenges. Det er ikke noe absolutt krav, altså, men samtidig slås det fast at det ikke er anledning til å forskjellsbehandle arbeidstakere i bedriften. Praktiserer deres bedrift forskuttering?

Både Hent, Skanska og Assemlin svarer bekreftende, men det er ikke sånn i Sandå. – Vi må vente på NAV, sier Dovydas, – og det kan ta tid! Selvfølgelig kan saksbehandlingen i NAV gå fortere, men det beste er om vi får forskuttet sykepengene.

– Jeg trodde ærlig talt at alle bedriftene forskuttet sykepenges, sier Dag. – Dette er jo en menneskerett! Det skal jo ikke være noen forskjell på dem som jobber på kontoret og dem som jobber ute!

– Dessuten har vi jo et krav om at sykepengene skal forskutteres selv om bedriften bestrider sykemeldingen, sier Haakon. – Det støtter jeg hundre prosent! Her har det vokst

fram en forferdelig praksis i bedriftene. NAV sjekker ikke en gang!

– Vi kjører en slags kampanje mot kvartsstøv på byggeplassene. Er det noe som opptar dere?

– Dette er jo blitt mye bedre, sier Haakon, og de andre følger opp. – Det er jo litt skremmende å høre at kvartsstøvet er nesten like farlig som asbest, men det er gjort mange tiltak, både når det gjelder metodene og verktøyet som brukes, og når det gjelder verneutstyret.

– Til slutt: Dette med gjennomsnittsberegning av arbeidstid. Tømrerne krever at gjennomsnittsberegning av arbeidstid gjøres gjeldende kun for fagforeninger med innstillingsrett. Er det et viktig krav?

– Ja, hvis vi hadde hatt denne ordningen hadde ikke useriøse bedrifter med pendlere fra hele Europa kunnet vinne anbud for eksempel på de sykehusene som bygges nå, sier Dag. – De bedriftene har ikke tariffavtale og arbeiderne er ikke organisert.

– Vi har fått organisert arbeidere på den måten, sier Haakon. – På Google-senteret har de sånne arbeidstidsordninger og der krever vi at de er medlemmer.

Sentrale og lokale forhandlinger

I de sentrale lønnsoppgjørene forekommer det en del uttrykk som kan virke vanskelige: lønnsglidning, overheng, etterslep og ramme, for eksempel. Vi har ikke tenkt å forklare disse ordene nå, og for den vanlige klubbtiltitsvalgte er det ikke nødvendig heller. Disse tallene er nemlig statistiske størrelser som skal brukes i de sentrale oppgjørene – og bare der!

I de lokale oppgjørene skal man forhandle ut fra den enkelte bedrifts økonomiske virkelighet, det vil si bedriftens økonomi, produktivitet, framtidsutsikter og konkurranseevne. Allikevel opplever mange tiltitsvalgte at arbeidsgiverne trekker begreper og resultater fra det sentrale oppgjøret inn i de lokale forhandlingene.

«Ramma» er et uttrykk for den totale lønnsveksten nasjonalt, det vil si hvor mye AS Norge kan tåle av lønnsstigning. Rammediskusjonen er avslutta

når det sentrale oppgjøret er over, og har lite å si for den enkelte bedrift. Noen bedrifter kan tåle en langt høyere lønnsvekst enn det de sentrale oppgjørene tilsier.

I de sentrale forhandlingene anslår man en lønnsglidning, hvor resultatet fra de lokale forhandlingene vil utgjøre en del. Dette anslaget er et gjennomsnitt, hvor nødvendigvis noen må ligge over og noen må ligge under. Partene er enige i at dette hverken skal være et tak eller et gulv i de lokale forhandlingene.

Det man derimot kan – og bør – ta inn i det lokale oppgjøret er bedriftens netto verdiskapning, det vil si driftsresultatet, og hvor mye som er betalt i aksjeutbytte. Husk at verdiskapningen skal deles mellom to parter – eierne av bedriften og de ansatte. Det er heller ikke urimelig å se på bonus og lønnsutvikling til ledere og funksjonærer.

«Det er grunner til at fagbrev etterspørres av både private og offentlige byggherrer, og de grunnene heter kompetanse, kvalitet og produktivitet!»

Fagbrev-fabrikk

«Få fag- og svennebrev på en helg!» «Få det polske tilsvaret til Fagbrev i 2026 i Norge!» «Svennebrev for polsktalende i Norge.» Slike budskap kan man finne på Facebooksida til D&A-spesialistene, som har funnet smutthullet gjennom norsk fagopplæring.

Tekst: Petter Vellesen

Det har vært et klart problem for mange utenlandske håndverkere at deres fagutdanning fra hjemlandet ikke har blitt anerkjent her til lands. Fagutdanningen varierer veldig fra land til land, om man i det hele tatt har en fagopplæring i angjeldende fag. Derfor etablerte myndighetene i 2016 en godkjenningsordning hvor utenlandsk fag- og yrkesopplæring ble kartlagt og vurdert opp mot opplæringen i det aktuelle norske lærefaget. Det var opprinnelig NOKUT som sto for denne vurderingen, nå er det HK-dir.

På den måten er en rekke utenlandske fagopplæringer sidestilt med de norske. Man får altså ikke et norsk fagbrev på denne måten, men den utenlandske kvalifikasjonen vurderes som sidestilt med sluttkompetansen – fag- eller svennebrev – i en norsk fagutdanning. Denne godkjenningen kan ha betydning for lønna, FOB sidestiller for eksempel slike utenlandske fagbrev med norske, den kan

bety mye når du søker jobb, og den telles likt med den norske i offentlige anbud for eksempel.

Vi er i utgangspunktet positive til denne ordningen. Den har gjort at nesten 1200 utenlandske betongarbeidere, 328 rørleggere og 635 tømrere har fått anerkjennelse for den utdannelsen de reelt har fra hjemlandet. Men ordningen har hele tiden vært ment som nettopp det: En godkjenning av fagutdanning man har gjennomgått i sitt hjemland. Nå har noen «kloke hoder» funnet ut at det kan bli en snarvei til norsk fagutdanning.

Det hele foregår på denne måten:

Har man tre års praksis innen sitt fag kan man melde seg opp til en polsk eksamen. D&A-spesialistene (og kanskje andre aktører) arrangerer – selvsagt mot et gebyr – komplette teoretiske og praktiske eksamener på polsk i løpet av én helg i Oslo eller på Gardermoen. En polsk sensor tar med seg besvarelsene hjem, retter dem og sender tilbake. D&A-spesialistene bistår med søknad til HK-dir og HK-dir godkjenner det polske svennebrevet

som sidestilt med et norsk fagbrev/svennebrev. VIPS: Man har ikke gjennomgått noen utdanning i sitt hjemland, men ved praksis i Norge har man med ett fått det man kaller et fagbrev. Det er ikke sikret at man har fulgt noen læreplan, man trenger ikke beherske norsk og kanskje viktigst: man trenger bare tre års praksis og behøver ikke holde seg til «den norske 5-årsregelen for praksiskandidater», som D&A-spesialistene selv sier.

Man kan altså trygt si at dette er en B-ordning i forhold til den norske praksiskandidatordningen. Noen har kalt det et «masseødeleggesvåpen» rettet mot norske fag- og svennebrev, men selv om man ikke bruker så harde ord er det ikke vanskelig å se at en slik ordning vil undergrave og svekke den norske fagopplæringsmodellen.

Dessverre har ikke norske myndigheter klart å stoppe denne praksisen ennå. Det må man gjøre! Det er grunner til at fagbrev etterspørres av både private og offentlige byggherrer, og de grunnene heter **kompetanse, kvalitet og produktivitet!**

.....
Irske fagforeningsaktivister vil sende ut en advarsel til norske datasentre: Jones Engineering er fagforeningsknusere!

Fagforeningsknusing på irsk

Tekst og foto: Petter Vellesen

Jones Engineering er et irsk entreprenørselskap som spesialiserer seg på elektrisk og mekanisk bygningsarbeid, blant annet ventilasjon og sprinkleranlegg. Bedriften er kjempestor i Irland og har forgreininger i de fleste europeiske og også i Sør-Afrika og Midtøsten.

I 2023 oppsto det en strid rundt betaling for reise- og gangtid, hvor bedriften ville ta fra arbeiderne betaling for den første reisetimen. Dette utviklet seg til en konflikt hvor arbeiderne gikk til streik mot forslaget. Jones Engineering satte hardt mot hardt og fikk rettens kjennelse til å begrense streikeretten, men Irlands høyesterett slo enstemmig fast at streiken var lovlig!

Selskapet valgte likevel å angripe Unite the Union. Både fagforbundet og tre tillitsvalgte ble saksøkt for økonomiske tap som selskapet hevdet at de hadde hatt på grunn av konflikten. Noen konkret erstatningssum har aldri kommet fram for offentligheten, men det er grunn til å tro at det var store summer det dreide seg om. Selve søksmålet var jo ment for å avskrekke fagbevegelsen og skremme folk fra å organisere seg. De tre tillitsvalgte gjorde ikke noe annet enn å utøve sine verv på vegne av medlemmene.

Saken endte foreløpig med at Unite og den internasjonale bygningsarbeiderføderasjonen

(BWI) leverte en formell klage til OECD på grunnlag av at Jones Engineering hadde innført praksiser som brøt med internasjonale retningslinjer, særlig når det gjaldt kollektive forhandlinger og represalier mot fagorganiserte. Forbundene vant saken, Jones Engineering trakk søksmålet og måtte betale saksomkostningene. Dette ble sett på som en stor seier for fagbevegelsen og saken kunne endt her.

Men Jones Engineering fortsetter som før, fagforeningsknusingen går sin gang.

Datasenterindustrien er stor i Irland, og irske entreprenører og selskaper har tatt denne teknologien med utenlands. Irland er ledende både når det gjelder planlegging, design og bygging av slike sentere i hele Europa. En ting er at de har oppnådd mye erfaring med denne typen anlegg fra hjemlandet, men flere selskaper, Jones Engineering inkludert, har også kommet i EU-kommisjonens søkelys, mistenkt for brudd på konkurranselovgivningen.

Fra fagforeningenes ståsted er det imidlertid viktigere å fokusere på at Jones Engineering har oppnådd en slik ledende posisjon gjennom å holde fagforeningene borte fra arbeidsplassene. Jones Engineering har etablert seg i Danmark, Finland og Sverige, og i sistnevnte har de hatt arbeid på en rekke gigantiske byggeplasser, blant annet i Gävle og Eskilstuna, hvor det bygges datasentre – så klart.

Jones Engineering jobber i Norge også. På Googles datasenter i Skien har de store kontrakter på sprinkling og rørleggerarbeid,

blant annet, men selv om de har mange folk i arbeid på alle disse stedene er det vanskelig, for ikke å si umulig for fagbevegelsen å komme i kontakt med dem. I praksis er nemlig fagforeningene utestengt fra arbeidsplassene. Bedriftene bruker alle utsettelses- og forhindringsmetoder som fins i boka, og sannsynligvis får de ansatte represalier hvis de snakker med fagforeningene.

Unite the Union driver nå en kampanje for å hindre Jones Engineering i å drive fagforeningsknusing. De har nylig besøkt de skandinaviske landene for å advare mot bruken av dette selskapet. I Norge besøkte de ikke bare Googlesenteret i Skien. De var også en tur på Stortinget hvor de snakket med representanter fra AP, SV og Rødt, samt fagbevegelsen, og dessuten demonstrerte de utenfor en konferanse for datasentre på Clarion the HUB.

Unite forlanger ikke at Jones Engineering skal forsvinne fra jordas overflate, men de mener at selskapet burde sette seg ned og forhandle i stedet for å angripe tillitsvalgte og fagorganiserte. Etter fagforbundets mening er det bare tre enkle ting som skal til for å reparere forholdet til fagbevegelsen og rette opp ryktet sitt:

- De må stoppe angrepene på tillitsvalgte, rettsforfølgning og gi en skikkelig kompensasjon
- De må inngå en avtale som beskytter tillitsvalgte og organiserte
- De må forhandle og bli enige om en ny reiseavtale

Seier for ordna forhold!

Tekst og foto: Petter Vellesen

Høsten 2024 reiste en delegasjon fra Fellesforbundet til EU-parlamentet i Strasbourg for å demonstrere sammen med fagforeningskamerater fra hele Europa. Kravene var blant annet å begrense bortsetting og kjempe for direkte ansettelser, å regulere mellommenn – forby bemanningsbyråer ved utsending av arbeidskraft og å ikke bruke offentlige midler til å utbytte arbeidere.

I år var vi samlet der igjen, og fra Fellesforbundet hadde fire fra Bygningsarbeidernes fagforening, to fra Unionen i Bergen og to fra Vestnorsk Transportarbeiderforening tatt turen. Europeisk fagbevegelse har lenge drevet aktiv politikk for å skjerpe lovgivningen innenfor området med underleverandører, bortsetting av arbeid og innleie. Selv om arbeidet har båret frukter og men mener det er større forståelse for temaet, har ikke reglementet endret seg nevneverdig, og det var altså nødvendig å gjenta aksjonen fra 2024.

To dager etter demonstrasjonen ble saken behandlet i parlamentet, og til stor glede for fagbevegelsen godkjente EU-parlamentet den såkalte Danielsson-rapporten, som gir klare anbefalinger til EU-kommisjonen om å fremme lovgivning som sikrer gjennom-siktighet og ansvarlighet i forsyningskjedene, som sikrer direkte ansettelser i høyrisiko-sektorer, som løser problemet med lange og komplekse leverandørkjeder og som setter en stopper for bruk av bemanningsbyråer.

Fagbevegelsen i Europa ser dette vedtaket som en stor seier i kampen for ordna forhold.

I Norge har vi innført de fleste kravene som europeisk fagbevegelse nå kjemper for, men vi synes allikevel det er viktig å være en del av den internasjonale kampen.

Danskene fra 3F Byggegruppen hadde en stor delegasjon i Strasbourg.

Utenfor EU-parlamentet sto det altså fagforeningskamerater fra hele Europa. Danskene fra 3F hadde en stor delegasjon, og her gjengir vi hele appellen fra forhandlingssekretær Michael Severinsen, som oppsummerer fint hva det hele dreier seg om:

Kjære europeiske kamerater!

Jeg heter Michael og jeg er faglært tømrer, men jeg er også valgt forhandlingssekretær i Danmarks største bygningsarbeiderforbund – 3F. Jeg representerer mer enn 55 000 medlemmer innen byggebransjen og her er vår historie!

Det var en gang slik at byggebransjen i Danmark var et godt sted å arbeide – selskapene tilbød faste arbeidsplasser, arbeidsplasser med kvalitet. Bedriftene lærte opp ungdommen for framtida og sikret seg at morgendagens prosjekter kunne bli bygd av faglærte arbeidere.

Men nå er det noe råttent i Kongeriket Danmark!

Siden tusenårsskiftet har internasjonale hovedentreprenører vist økende interesse for bygg- og anleggssektoren i Danmark. Mange offentlige byggeoppdrag blir nå vunnet av internasjonale byggefirmaer på laveste pris. De internasjonale selskapene tok med seg en sykdom som nå truer med å spre seg. Denne sykdommen er lange kjeder med underleverandører – eller skulle jeg heller si lange kjeder med falske underleverandører – for den enesete tingen underleverandørene leverer er arbeidskraft som blir styrt av hovedentreprenøren.

Det er ikke uvanlig at det er mer enn to ledd som nå forsyner hovedentreprenøren med arbeidere. Dette har ført til færre fast ansatte, færre lærlinger, og det er nesten 100% sikkert at når kjeden er på mer enn to ledd vil vi finne sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

I vår fagforening prøver vi å organisere våre kolleger uansett hvor de er fra – så om noen her i forsamlingen kommer til Danmark for å jobbe må dere passe på å kontakte 3F.

I mitt arbeid kjemper vi mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, vi forsvarer rettighetene våre og får bedriftene til å betale det de skal i henhold til de kollektive tariffavtalene.

3F Byggegruppen gjennomfører årlig mer enn 500 saker hvor internasjonale arbeidskamerater er underbetalt og utbyttet

– men dette er bare toppen av isfjellet. Vi avslører stadig mer svindel og ser tilfeller der bedrifter forfalsker arbeidernes underskrifter, får dem til å jobbe lenger enn de er betalt for og også til å betale penger tilbake til bedriftene!

En av sakene vi tok til retten var mot det italienske selskapet Solesi. Vi vant saken og bedriften ble dømt til å betale en bot på nesten to millioner euro. Det tok nesten 12 år å få selskapet til å betale og vi måtte gå helt til italiensk høyesterett!

Akkurat nå driver vi en annen sak: Et albansk selskap er tredje ledd i leverandørkjeden på to offentlige oppdrag. De har fått arbeiderne til å betale tilbake opp til 1500 euro i måneden! Nå er selskapet konkurs og leverer regningen for ubetalte lønninger og skatt til samfunnet.

Vi vil ikke ha det sånn i vår bransje! Så kjære europeiske politikere! Dere har makten til å skrive slutten på dette danske eventyret, og med den makten følger et stort ansvar!

Spør dere selv disse enkle spørsmålene – og jeg skal hjelpe til med svarene:

Når har lange kontraktskjeder noen-sinne gjort det lettere å drive et prosjekt? – ALDRI!

Når har kvaliteten på et prosjekt noen-sinne blitt bedre av å bruke lange kontraktskjeder? – ALDRI!

Når har et prosjekt noensinne blitt levert i tide fordi de har lange kontraktskjeder? – ALDRI!

Når har sosial dumping og arbeidslivskriminalitet forekommet på et prosjekt med lange kontraktskjeder? – ALLTID!

Så, kjære politikere: på torsdag blir valget enkelt!

Stem for å begrense kontraktskjeden
Stem for faste kvalitetsjobber
Stem for solidaransvar
Stem for å forby bemanningsbyråene
Stem for flere lærlinger

Og stem for en bedre framtid for byggebransjen – hvem vet – en dag jobber kanskje deres egne barn i bransjen!

Jeg heter Michael – takk for at dere hørte på!

.....
 I Sverige møtte vi arbeidere
 som har stått i et tøff kon-
 flikt over lengre tid. Tesla-
 arbeiderne har streiket siden
 høsten 2023!

Kampen ved Tesla i Sverige – et oppgjør med fagforeningsknusing

Siden 27. oktober 2023 har organiserte verkstedarbeidere i IF Metall stått i streik mot Tesla i Sverige. Det som startet som en konflikt ved noen verksteder, har utviklet seg til en av de mest prinsipielle arbeidskampene i moderne nordisk historie.

Tekst og foto: Bård Bjerkeli

Dette handler ikke bare om lønn og arbeidstid. Det handler om makt. Om retten til å organisere seg. Om retten til å inngå tariffavtale. Og om hvorvidt globale konsern skal kunne sette seg over den modellen som har sikret arbeidstakere i Norden trygge og anstendige vilkår i generasjoner.

For oss i fagbevegelsen er dette en kamp vi forstår. Og det er en kamp vi kjenner oss igjen i.

Hva streiken faktisk handler om

Bakgrunnen for streiken er enkel: IF Metall krevde tariffavtale for Teslas mekanikere i Sverige. Tesla sa nei.

I Sverige er tariffavtaler ikke unntaket, de er hovedregelen. Rundt 90 prosent av arbeidstakerne omfattes av kollektive avtaler som regulerer lønn, pensjon, forsikringer, arbeidstid, overtidsbetaling og medbestemmelse. Den svenske modellen bygger på at partene i arbeidslivet tar ansvar og forhandler fram ordnede forhold.

Tesla har valgt en annen linje. Selskapet har en global strategi om å unngå tariffavtaler. I stedet vil de fastsette vilkår ensidig.

Det betyr i praksis at arbeidsgiver alene bestemmer spillereglene.

For IF Metall og de streikende handler dette om noe langt større enn én kontrakt. Det handler om å forsvare selve fundamentet i det organiserte arbeidslivet. Hvis et av verdens mest kapitalsterke selskaper kan etablere seg i Norden og si nei til tariffavtale hva blir det neste?

En langvarig og prinsipiell konflikt

Streiken har nå vart i over to år og regnes som den lengste pågående arbeidskonflikten i moderne svensk historie. Den startet ved et knippe verksteder, men har vokst i betydning gjennom omfattende sympatiaksjoner.

Andre svenske forbund har stilt opp:

- Havnearbeidere har nektet å losse Tesla-biler
- Elektrikere har avslått arbeid knyttet til Teslas ladestasjoner
- Postansatte har stoppet distribusjon av blant annet registreringsskilt

Dette er ikke tilfeldige markeringer. Det er en bevisst og koordinert solidaritetshandling for å beskytte en modell som hele den nordiske fagbevegelsen er bygget på.

Når én arbeidsgiver utfordrer spillereglene, svarer fagbevegelsen samlet.

Dette angår også oss

For oss i Byggningsarbeidernes Fagforening er dette ikke en fjern konflikt i et annet land. Det er en del av den samme kampen vi selv står i hver eneste dag.

Derfor reiste representanter fra Byggningsarbeidernes Fagforening, sammen med flere andre norske fagforeninger, til Sverige for å møte de streikende Tesla-arbeiderne. Vi dro ikke som tilskuere. Vi dro som kamerater.

Vi dro for å si én ting:

Dere står ikke alene.

I møte med et globalt konsern med enorme økonomiske ressurser kan det være lett å føle seg liten. Men fagbevegelsen er større. Sterkere. Mer utholdende.

Den nordiske solidariteten er ikke en høytidstale. Den er konkret. Den vises i handling. Når svenske arbeidere står i front for å forsvare tariffsystemet, vet vi at utfallet også har betydning for oss i Norge.

For dersom tariffavtalen svekkes i Sverige, vil presset komme hit også.

En kamp mot fagforeningsknusing

Det vi ser i Sverige, er en moderne form for fagforeningsmotstand. Ikke nødvendigvis gjennom åpne angrep, men gjennom å nekte å anerkjenne kollektive forhandlinger som prinsipp.

Historien har lært oss at rettigheter aldri er gitt. De er kjempet fram gjennom streik, organisering og solidaritet. Åttetimersdagen. Overtidsbetaling. Pensjonsordninger. Forsikringer. Vernebestemmelser.

Alt dette er resultater av kollektive kamper.

Hvis arbeidsgivere får etablere seg i Norden uten å inngå tariffavtaler, uthules systemet bit for bit. Først i én bransje. Så i flere.

Derfor er kampen ved Tesla en prinsippssak. Det handler om hvorvidt lønns og arbeidsvilkår skal fastsettes ensidig av arbeidsgiver – eller forhandles fram mellom likeverdige parter.

Styrken ligger i fellesskapet

Under besøket i Sverige møtte vi arbeidere som har stått i en tøff konflikt over lang tid. Det krever mot å stå i streik. Det krever samhold. Og det krever visshet om at man ikke kjemper alene.

Det budskapet var det viktigste vi tok med oss: Den internasjonale fagbevegelsen står bak dere.

For oss i Byggningsarbeidernes Fagforening er solidaritet ikke symbolpolitikk. Det er en grunnleggende verdi. Våre medlemmer vet hva det betyr å stå i konflikt for ordnede forhold. Vi vet hva som står på spill når tariffavtalen utfordres.

Og vi vet at hvis én gruppe arbeidere taper retten til kollektive avtaler, svekkes vi alle.

En påminnelse til oss selv

Tesla-konflikten i Sverige minner oss om hvorfor organisering fortsatt er avgjørende. I en tid der globale selskaper opererer på tvers av landegrenser, må også solidariteten gjøre det.

Vi bygger fortsatt dette landet. Vi bygger fortsatt arbeidsplasser, boliger og infrastruktur. Men uten sterke tariffavtaler og høy organisasjonsgrad bygges det på løsere grunn.

Kampen i Sverige viser at den nordiske modellen ikke er selvsagt. Den må forsvares hver gang den utfordres.

Derfor følger vi konflikten tett. Derfor stiller vi opp. Og derfor sier vi tydelig:

Når svenske arbeidere kjemper for tariffavtale, kjemper de også for oss. Solidariteten stopper ikke ved grensa. Den styrker oss på begge sider.

Den tause drapsmannen

Tekst: Petter Vellesen

Her hjemme er det flere fagforeninger som har tatt opp problematikken rundt faren for å bli utsatt for støv på byggeplassen. Heismontørenes Fagforening har vært aktive på dette området, og de foreningene som står bak Byggningsarbeideren har levert inn tarifforslag knytta til kvartsstøv de to siste tariffoppgjørene.

Dette spørsmålet blir også tatt alvorlig internasjonalt. Danskene ligger langt framme med tiltak mot alle typer støv og britene har også begynt å engasjere seg. I Storbritannia kjører fagforbundene Unite og TUC samt The Health and Safety Executive (HSE) – det britiske arbeidstilsynet – nå en kampanje rettet inn mot silikose.

Alle som jobber med stein, skjæring, boring, meisling muring og nedringing, kan være utsatt for støv som inneholder silika og er altså i faregruppen for silikose. Dette gjelder også såkalt «kunststein», og blant de som er aller mest utsatt for sykdommen finner vi arbeidere som jobber med å produ-

sere, skjære, polere og montere benkeplater av stein eller kunststein. Fagforbundene går faktisk så langt at de krever forbud mot slike benkeplater! I Australia er et slikt forbud allerede gjennomført.

Som et ledd i kampanjen har Unite opprettet et silikoseregister, hvor alle medlemmer, og også husstandsmedlemmer, som er eller har vært, utsatt for silikastøv, oppfordres til å registrere seg. Hvis man senere vil framføre et krav om yrkessykdom, vil opplysningene i et snt register kunne være til hjelp. Unite oppfordrer dessuten alle som har symptomer på silikose eller er bekymret over at de kan få det, om å gå til legen og la seg undersøke. Hvis man kommer opp med en diagnose stiller Unites advokater opp for å hjelpe deg med erstatningskrav. Medlemmet beholder hele erstatningssummen.

Bortsett fra rettshjelpen og den politiske kampanjen mot kunstig stein består kampanjen av opplysningsarbeid i form av videoer og brosjyrer som fokuserer på faremomentene og på riktig bruk av verneutstyr.

Kilder: The Building Worker, workright.campaign.gov.uk

LO mister medlemmer!

Tekst: Petter Vellesen

På de siste ti årene har svensk LO mistet 100 000 medlemmer, ifølge ferske tall fra februar. Medlemstapet har faktisk bremsset opp noe i 2025, men LO-forbundene mistet 5 689 medlemmer bare det siste året. Det var IF Metall som mistet flest medlemmer i fjor, 4 655, men byggningsarbeiderforbundet Byggnads mistet også hele 3 792 medlemmer.

Totalt har LO mistet 7,5% av medlemsmassen de siste åra. Det ser heldigvis ikke like ille ut alle steder. Både Handels og Transport økte for eksempel medlemstallet i fjor, og det største forbundet, Kommunals, mistet færre enn 1000 medlemmer. Nedgangen skyldes dessuten i stor grad konjunktorene. Det er stor arbeidsløshet i Sverige, og organisasjonsgraden synker ikke like fort som medlemstallet.

Men en slik utvikling vil utvilsomt påvirke fagbevegelsens styrke. Til sjuende og sist vil det selvsagt bli avgjørende for den faglige styrken med en organisasjonsgrad som beveger seg sakte nedover. Det får betydning for lønninger og vilkår. Om man sier noe annet så ljuger man, sier Martin Gunnarsson som er forbundssekretær i IF Metall.

Disse tallene er ikke direkte sammenlignbare med norske forhold. I Sverige organiserer LO nesten utelukkende det som kalles «arbeidere», mens funksjonærene er organisert i Fagforbundene TCO og Saco. Disse organisasjonene økte medlemstallet med 25 000 siste år. Det vil si at funksjonærforbundene nå er jevnstore med LO. I 2006 hadde funksjonærer og arbeidere samme organisasjonsprosent, 77%. Nå er organisasjonsgraden i arbeideryrkene på 58%, mens funksjonærene er på 74%. Man peker på to grunner til denne utviklingen. For det første skapes det flere jobber på funksjonærsiden enn arbeiderjobber. Dessuten er arbeiderjobbene preget av midlertidighet og deltid.

Kilde: Arbetet

Lederen i svensk LO, Johan Lindholm, kommer fra Byggnads og må se medlemssvikt også i sitt gamle forbund (Foto: LO/Clara Dagb)

Innskjerping av lovgivningen mot asbest

Tekst: Petter Vellesen

For ett år siden fortalte vi her i Byggningsarbeideren om en grov lovovertrødelse i Aalborg, Danmark. Opp mot 200 danske håndverkere hadde intetanende blitt utsatt for farlig asbeststøv med byggherrens og entreprenørens vitende. Resultatet av saken ble at én byggerådgiver fikk 30 dagers betinget fengsel for bevisst å ha forfalsket asbestprøver.

Nå har danskene skjerpet loven! I februar i år vedtok Folketinget med stort flertall å skjerpe inn arbeidsmiljøloven slik at arbeidsgivere kan få mellom 4 og 6 måneders fengsel i særlig grove saker hvor ansatte utsettes for asbeststøv og hvor

personer i ledelsen med vilje bryter arbeidsmiljøloven.

Den nye loven strammer også opp håndteringen av asbestprøver ved at arbeidsgiverne skal sikre at de ansatte får direkte adgang til resultatene av asbestprøver utført av tredjepart. Arbeidsgiverne skal altså ikke lenger kunne skjule eller tilbakeholde opplysninger om asbest, slik det skjedde i saken fra Aalborg.

– Loven er et markant framskritt både for arbeidsmiljøet og for den enkelte lønsmottager, sier Reidar Kogstad, som er leder i Byggegruppen i 3F Aalborg. – Dette handler ikke om straff for straffens skyld, men om å sikre ansvarlighet og konsekvens når ansatte utsettes for livsfarlige forhold.

Kilder: Arbejderen, www.dr.dk/nyheder

Nasjonalt charter for lærlinger

Tidligere i Bygningsarbeideren (nr 1-25) har vi skrevet om mangelen på ordentlige forhold for lærlinger i Storbritannia. Fagforbundet Unite, den ledende fagorganisasjonen i UK, har sett seg nødt til å lansere et charter – et slags prinsippprogram – for lærlinger, som de vil forsøke å få arbeidsgiverne til å underskrive. «Læreplasser burde være en karrierevei til sikkert og faglært arbeid. Selv om mange

arbeidsgivere kan tilby dette, må regjeringen gjøre mer for å stoppe useriøse sjefer i å bruke lærlingeplasser som en kilde til billig arbeidskraft med opplæring og kontrakter som ikke leder til noe som helst,» sier generalsekretæren i Unite, Sharon Graham.

Charteret inneholder krav om rettferdig behandling og respekt, lønn og faglige rettigheter, opplæring og utvikling, sikkerhet og velferd, fremgang og muligheter, å bli hørt og representert og lærlingens ansvar.

Alt dette virker som selvsagte krav for oss, men bare det at det er nødvendig å ta det opp i så bred skala, sier dessverre noe om hvor dårlig det står til med fagopplæringen i Storbritannia.

Kilde: unitetheunion.org

Tekst: Petter Vellesen

Lærlingcharter

Unite the Union mener at lærlingene utgjør framtida for vårt næringsliv. Lærlinger må bli støttet, verdsatt og behandlet rettferdig på alle nivåer i opplæringa og arbeidsforholdet. Dette Charteret peker på hvilke standarder forventer for alle lærlinger.

1. Rettferdig behandling og respekt

- Lærlingene må alltid bli behandlet med verdighet og respekt på arbeidsplassen
- Det er nulltoleranse for alle former for mobbing, trakassering og diskriminering
- Lærlingene skal ha full adgang til alle varslings- og klageprosedyrer

2. Lønn og rettigheter

- Arbeidsgiverne må garantere at lærlingen får rettferdig betaling som ikke er begrenset til lovens minimum. Unite slåss for at lærlingene i det minste skal ha tariffert minstelønn
- Lærlingene skal ha de samme rettighetene som de andre ansatte, inkludert rett til lønn, bonuser, feriepenger, pauser, sykepenger og pensjon
- Lærlingenes lønn skal øke i takt med de ferdighetene, erfaringen og framgangen har vist i forhold til opplæringsprogrammet

3. Opplæring og utvikling

- Lærlingeplassene må være ekte jobber med meningsfull opplæring, ikke en

kilde til billig arbeidskraft. Lærlingene bør bli tilbudt fast ansettelse ved læretidas slutt

- Lærlingen må få strukturert opplæring av høy kvalitet både på og utenfor arbeidsplassen
- Opplæringstida må være beskytta og ikke ofres for å imøtekomme produksjonsmål
- Alle lærlinger må ha tilgang på en kvalifisert mentor eller instruktør som har den rette fagutdanninga og som er villig til å ta på seg en slik rolle
- Lærlingene skal ikke bli tvunget til å ta på seg oppgaver som de ikke har fått opplæring i
- Alt arbeid som ligger utenfor lærlingens faglige nivå, må foregå under full veiledning

4. Helse, sikkerhet og velferd

- Arbeidsgiveren må holde personlig verneutstyr og nødvendig sikkerhetsopplæring
- Lærlinger må aldri bli satt til å utføre farlig arbeid eller arbeid utenfor deres kompetanse
- Arbeidsgiveren må sørge for at lærlingen har adgang til relevante velferdsgoder

5. Fremgang og muligheter

- Lærlingen må få klar informasjon om den faglige utviklingen helt fra begynnelsen av læretida
- Når læretida er over, bør lærlingen prioriteres ved faste ansettelser
- Lærlingene må få lik adgang til etter- og videreutdanning

6. Stemme og representasjon

- Alle lærlinger har rett til å bli medlem i Unite the Union
- Unites tillitsvalgte vil kunne bistå lærlingen på arbeidsplassen
- Endringer i arbeidsforhold som angår lærlingene må drøftes med dem på forhånd
- Lærlingene må få jevnlig tilbake-meldinger og informasjon som kan hjelpe dem til å ta opp saker tilknyttet arbeidsplassen

7. Lærlingenes ansvar

- Lærlingene forplikter seg til å engasjere seg i sin opplæring, utdanning og arbeidsplikter
- Lærlingene skal jobbe på en sikker måte, respektere sine arbeidskamerater og utføre sitt arbeid fagmessig
- Lærlingene skal bidra positivt til arbeidsplassen og bransjen
- Lærlingene må fullføre pålagte delmål for å få eventuelle lønnstillegg

Unites rolle

Unite the Union vil støtte lærlingene i å forsvare sine rettigheter, forbedre standardene og å bygge en sterk framtid på tvers av alle bransjer. Unite vil fortsette med å fremheve lærlingeordningen og vil i samarbeid med arbeidsgiverne sikre at læretida blir en så god opplevelse som mulig.

Storheimen er solgt

Tekst: Petter Vellesen

Bygningsarbeidernes fagforening har solgt bygården Storheimen, Kristian Augusts gate 6, etter at den har vært i foreningens eie siden 1941. Gården har gjennom selskapet Storheimen AS stort sett vært drevet som en vanlig kommersiell eiendom, og størsteparten har vært utleid til forlaget Aschehoug, som eier gården vegg i vegg. Storheimen har i det store og hele tjent foreningen vel, som det heter, og bidratt til gode og sikre inntekter. Men hvordan kunne det ha seg at en fagforening ble sittende som eier av en forretningsgård midt i Oslo? Ser man på datoen for foreningens overtagelse av Storheimen, 15. juli 1941, skjønner man at det hadde noe med krigen å gjøre.

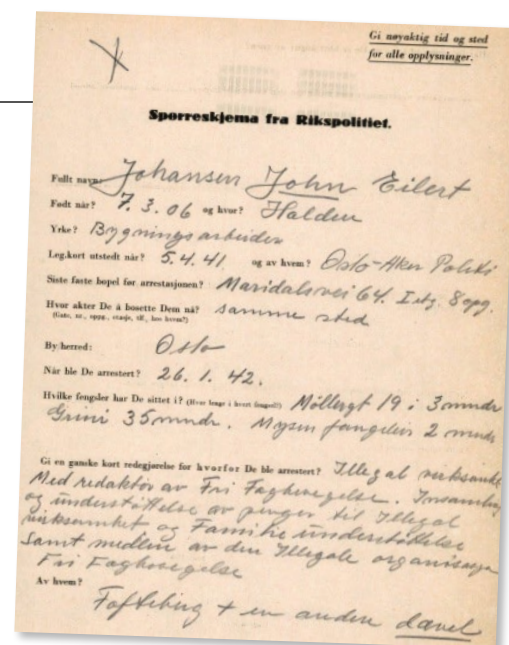
Til tross for at fagbevegelsen var den ledende kraften i kampen mot fascismen på 1930-tallet, og at alle fagorganiserte utvilsomt kjente godt til trusselen fra kontinentet, kom den tyske invasjonen 9. april som lyn fra klar himmel, også for Oslo Stein-, Jord- og Cementarbeideres Forening, som er den fagforeningen som skal spille hovedrollen her. Etter at man ut på forsommeren 1940 må innse at videre militær motstand er nytteløs forsøker foreningens ledelse å holde den regulære virksomheten i gang. Men det er et par ting som gjør dette ekstra vanskelig for «Stein og jord».

Bygningsarbeidernes Hus sto ferdig på nyåret 1940, og i denne moderne funkisbygningen hadde Stein og jord fått nye, fine kontorer. Men tyskerne la beslag på hva de kunne av gode lokaler til sine formål, og de kunne jo ikke la et så fint nybygg stå i fred. Det tok ikke mange månedene før de hadde satt fingrene i Bygningsarbeidernes Hus, og blant annet flyttet Statspolitiet inn her. Foreningen fikk tak i noen midlertidige lokaler i Samfunnshuset i Storgata, men det er ingen tvil om at de sto i en katterpine.

Det andre aspektet er politisk. Det er skrevet tjukke bind om fagbevegelsens forhold til okkupasjonsmakta, men vi skal prøve å sammenfatte situasjonen i noen få setninger. Landsorganisasjonen var dessverre ikke bare handlingslamme, men også splitta i synet på okkupasjonen. Begge hovedlinjene sto dessverre for to forskjellige typer ettergivenhet. LOs ledelse ville opprettholde organisasjonsapparatet for enhver pris. De samarbeidet med Administrasjonsrådet og støttet økonomiske innstrammingsiltak, som lønnsstopp og forbud mot streik. Den såkalte Fagopposisjonen av 1940, eller «85-mannsgruppa» mente at krigen i grunnen var en imperialistisk krig og at arbeiderbevegelsen ikke skulle ta stilling. Resultatet ville være at man måtte finne seg i situasjonen og avfinne seg best mulig med overfallsmennene. I september 1940 avsatte tyskerne Elias Volan som LO-leder og erstattet ham med Jens Tangen. Tangen forlangte nesten umiddelbart at de tillitsvalgte skulle skrive under på en lojalitetserklæring som blant annet skulle sikre at arbeidstempoet «under den nye situasjonen» skulle «holdes oppe på et høyest mulig nivå.»

Selv om lederne for de to fraksjonene – Volan i LO og Tangen i Fagopposisjonen – begge var medlemmer av Oslo Stein og Jord, var ikke foreningen enige med noen av disse. Foreningens forbundsstyremedlemmer nektet å skrive under på lojalitetserklæringen. Foreningen kritiserte den gamle LO-ledelsen for å slå inn på passivitetens, ettergivenhetens og tilpasningens linje, men var også av den sikre overbevisning at «den vei som organisasjonsledelsen nå har slått inn på, er den rake vei til Landsorganisasjonens og dermed arbeidernes nazifisering.»

Dette klarsynet førte til at Oslo Stein-, Jord og Cementarbeideres Forening raskt innså at man måtte forberede seg i å gå i illegalitet – gå under jorda. Det innebar blant annet at man måtte sikre foreningens midler. Og her kunne man slå to fluer i en smekk:

.....
Etter krigen beskrev John Johansen sin egen arrestasjon på Rikspolitiets spørreskjema. Han sier han ble arrestert av «Tofteberg (?) + en anden dævel».

.....
Oslo Stein-, Jord- og Cementarbeideres Forening hadde kontorer i Kr. Augustgate de første årene etter krigen. Her ser vi damene på målekontoret. (Foto: Arbark)

Foreningen hadde fått høre om en bygård som var til salgs, og slik kunne man sørge for at foreningen løste problemet med kontorlokaler samtidig som man kunne investere deler av formuen i fast eiendom.

Nazistene hadde allerede begynt å stramme inn på foreningenes handlefrihet, blant annet var det ikke lov å disponere eller bevilge større beløp enn 500 kroner uten å ha tillatelse fra Sosialdepartementet. Men disse karene var handlekraftige! Vi siterer fra Storheimens egen beretning fra 1945: «Man hadde tilbud på Kr. Augustgt. 6. Men å kjøpe dette, gikk altså ikke på legal måte. Styret måtte altså svindle «Nazimyndighetene» ved å ta ut kr. 105 000.00 uten godkjennelse av «Departementet». Man var klar over at der måtte dannes et aksjeselskap til å ta seg av dette. John Johansen som stod utenfor foreningsstyret, ble så anmodet om å stille seg i spissen for et slikt selskap så lenge krigen varte. Han påtok seg dette.»

Aksjeselskapet A/S Storheimen ble dannet 23. juni 1941, og 15. juli ble altså eiendommen Kr. Augustgt. 6 kjøpt og overtatt. Kjøpesummen var 310 000,- hvorav 80 000,- kontant. Foreningens klarsyn og forutseenhet viste seg å holde stikk. Samme høst deltok 25 000 osloarbeidere i en spontan aksjon, melkestreiken. Etter to dager, 10. september, erklærte tyskerne unntakstilstand og portforbud og LOs advokat Viggo Hansteen ble henrettet sammen med klubbformann Rolf Wickstrøm på jernbanevognfabrikken Skabo. Tyskerne satte nå inn sine folk, såkalte kommissariske ledere, i LO-ledelsen og forbundsstyrene. Den eneste lokale fagforeningen som fikk besøk av NS-folk i hirduniform, var Oslo Stein-, Jord – og Sement, som også ble satt under kommissarisk ledelse.

I all hast ble foreningens arkiv og kartotek fjernet fra Kristian Augusts gate, sammen med fagforeningsfana. Flere av de tillitsvalgte bestemte seg for å gå under jorda.

De ble aktive i motstandsbevegelsen og mange engasjerte seg i den illegale pressen, særlig i LO-avisa Fri Fagbevegelse.

John Johansen hadde tatt på seg å lede Storheimen så lenge krigen varte. Slik gikk det ikke. Allerede 26. januar 1942 blir han arrestert for å ha spredd illegale flygeblader. Med egne ord beskriver han begrunnelsen for arrestasjonen sånn: «Illegal virksomhet. Medredaktør av Fri Fagbevegelse. Insamling

og understøttelse av penger til illegal virksomhet og familieunderstøttelse. Samt medlem av den illegale organisasjon Fri Fagbevegelse.» Johansen slapp ikke fri før freden kom og hadde en samlet fangetid på hele 40 måneder, mesteparten av tida på Grini.

Etter krigen hadde foreningen kontorer i bygningen et par år, før de var tilbake i Bygningsarbeidernes Hus.

Kilder:

Andreas Søvik: Kort oversikt over en del av de saker, som det har vært arbeidet med – illegalt – i tiden fra årsskiftet 1940-41 og fram til kapitulasjonen og frigjøringa 8. mai 1945.

Johan Ødegård: Oslo Stein-, Jord- og Sementarbeideres Forening gjennom 50 år, 1945

Helge Ryggvik: Oslo Stein-, Jord- og Sementarbeideres Forening gjennom 50 år, 1995

Johan Ødegård: Norsk bygningsarbeiderforbund 1923-1948, 1948

Tore Pryser: Klassen og nasjonen (1935-1946), Arbeiderbevegelsens historie i Norge 4, 1988

Bokanmeldelse: Lars Alldén (red.), Håndverk i by. Mestere, svenner og arbeidere på Grünerløkka og i Oslo 1875-2025

Håndverk på Grünerløkka gjennom 150 år

Tekst: Erik Rudeng

Grünerløkka har de siste 150 år vært det tetttest befolkede området i hele Norge, og slik sett en smeltedigel for intenst sosialt og politisk liv i hovedstaden. Dette er det skrevet og snakket en del om. Også om den tidlige pakistanske innvandringen på «Løkka» og etter hvert en ny ungdomsgenerasjon med legendarisk kaféliv, uteliv, arbeidsliv og bomiljø i bydelen fra 1990-årene, og spesielt etter 2000.

Det er en myte at den sosiale elendigheten i byen først og fremst befant seg på Grünerløkka på 1800-tallet. På slutten av århundret var leiegårdene forholdsvis nye, de dominerende 2-romsleilighetene større og mer moderne enn arbeiderklassens kryptinn i trekkfulle trehus på Sagene eller Kampen. Dessuten innbød selve befolkningstettheten til en omfattende merkantil aktivitet i de sentrale gatene langs plasser og parker, i hjørnebutikker, i rimelige arealer i bakgårder, i stall- og sidebygninger.

Byggmestere og andre forretningsdrivende som var lokale huseiere, valgte ofte å bo i området. Bydelen manglet derfor heller ikke et lokalt marked for mer middelklasse-betonte behov og spesialiserte tjenester. Da den nyligte Johan Throne Holst begynte å få sving på sin lille Freia-fabrikk like i nærheten, valgte han og ektefellen å slå seg ned på Olaf Ryes plass, i en 4-roms leilighet med balkong. Og eske- og pregtrykk-bedriften Johan Michelet i bydelen hadde lenge oppdrag knyttet til sjokoladefabrikkens konfektesker og reklamemateriell.

Det sier seg selv at alle disse arealmulighetene, tett beliggende virksomheter, nærhet til sentrum, relativt høy gatestandard og tidlig trikkeforbindelse også tiltrakk seg håndverkere og håndverkspregede bedrifter i stort antall. Det er på høy tid at denne tradisjonen blir tatt opp mens en del av historien fortsatt kan fortelles – blant annet ved hjelp av levende muntlige kilder, minner og gjenstander fra dagens etterkommere, naboer og selvfølgelig nyere forskning.

Historielagene i Oslo utviklet seg fra 1990-tallet, inspirert av det svenske slagordet

«Grav der du står!» Også hovedstaden har sine lokalhistorier, og de siste tiårene har nettopp bydelenes mange historielag regelmessig produsert tidsskrifter og bøker breddfulle av nye perspektiver og nytt stoff. Grünerløkka historielag har i det siste markert seg kraftig med sine uvanlig velbesøkte og livlige formidlingsmøter i det store kultursentret Carls ved Carl Berners plass. Og nylig har laget også utgitt boka med mye nytt stoff om håndverkets og håndverkernes plass i bydelens liv. Ikke bare om fortidens skiftninger, men også om virksomheter og fagmiljøer på «Løkka» i dag. Bildene i boka har redaksjonen lagt sin sjel i. De er mange, tankevekkende og opplysende. De færreste vil ha sett noen av dem før. Bare å bla i illustrasjonene blir en kilde til historisk opplevelse, også av vår egen samtid og nære fortid.

Gamle og nyere håndverk, identitet, yrkesstolthet og samfunnsendring

Vi blir i boka minnet om klassiske håndverk som fortsatt eksisterer, som i bygghagene, men ikke minst om spesialiserte fag som ikke lenger finnes: sadelmakere, bødkere, stolmakere, repslagere, modellsnekkere, treskomakere, børstebindere, korkeskjærere, kurvmakere, hanskemakere osv. Rørleggere og elektrikere er moderne, tekniske yrker som knapt er representert i boka, hvor syersker, skreddere, snekkere, slaktere, bakere og skomakere figurerer mer, mens et visst fokus ligger på fag som bokbindere, boktrykkere, steintrykkere.

Tradisjonelt var håndverkere knyttet til forholdsvis små firmaer, med mester, noen få svenner og kanskje en lærling. Ofte bare enmanns-virksomheter, i det hele tatt etablerte som ikke var basert på eller støttet av større formuer. De var sårbare for bratte konjunkturrendringer, brann, sykdom hos nøkkelmedarbeidere, plutselig konkurranse fra yngre og mer offensive folk. En eller to generasjoners virksomhet var det vanlige. På den måten glir håndverkere i de fleste tilfeller nærmest sporløst ut av historien, om de ikke er spesielt aktive innenfor fagutviklingen eller på andre måter i samfunnet.

Desto mer interessant blir det når vi møter en veldokumentert familiebedrift som Ottar Hvals Sølvvareverksted i Markveien 32, en historie som begynte med oppvekst i 1870-årene på

gården Hval Nedre på Stange og fortsatte som bedrift like til 1984. Og det samme gjelder den fascinerende fortellingen om smeden Christian O. Mørk fra en husmannsplass i Aurskog – han endte opp som betrodd arbeidsleder på Vulkan Jernstøberi og Mekaniske Verksted. Han ble i stand til å kjøpe både egen bil og leiegården Fossveien 21. I dette tilfelle en robust smedlærings vei inn i en moderne fabrikkorganisasjon.

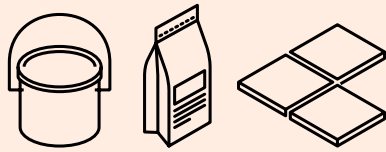
Slike belysende individ-historier veksler med presise beskrivelser av tidsskifter og strukturendringer fra håndverk til industri- eller handelsbedrift. Nøkkeleksempel her er kapitlet om framveksten av Herkules konfeksjonsfabrikk og Grünerløkkas største utstyrmagasin for klær og husgeråd – Petrine Nielsen, etter hvert bare Petrine. På ulike måter belyses her utviklingen av håndverk som skredder og syerske (spesialisert som «pelssyerske», «knapphullsyerske» osv.) og to ulike organiseringer av tekstilhåndverk: det industrielle aksjeselskapet Herkules på den ene siden og Petrines bruk av det før-industrielle systemet med hjemmearbeidende syersker og andre håndverksleveranser til salgs i et av byens store utstyrmagasiner.

«Håndverkergården» i Københavngata 2 belyser tilsvarende miljøskiftet fra ledende møbelsnekkerbedrifter (som snekkermester Johan Fredrik Monrad) til den nåværende situasjonen som et kreativt «håndverksrede» for flere selvstendige håndverkere og kunstnere.

Uten å være noen tjukk bok framstår den som konkret, lettlest og uhyre oversiktlig gjennom sine innledninger, tydelige kart og hovedoppslag. Stor ære av prosjektet har Grünerløkka Historielaget og forfatterne, først og fremst samfunnsforskeren og forlagsmannen Lars Alldén, som har gjort boka til en leseglede, en fullt ut profesjonell utgivelse.

(Fellesforbundet avd 600 Bygningsarbeidernes fagforening har bidratt økonomisk til bokprosjektet. Anmelderen har ingen tilknytning til foreningen)

HURRA FOR OSLO-MURERA!

Ingen murer går og sturer
over verdens nød og kval...
Tidsnok får man rynker, furer
her i denne jammerdal.
La oss heller ta
hipp, hipp – et hurra
for Oslo-murera!

Litt av hvert kan gå på skakke,
verden er så lei og vrang –
op ad bakke, ned ad bakke,
slik var alltid livets gang.
Alt blir vel og bra
når vi blott vil ta
ennu et hurra
for Oslo-murera!

Dorian Red (Arne Paasche Aasen)
til Murernes Unions 50-års jubileum, 1932

